

Prikrmovanie prežúvavej zveri

Ing. Matúš Rajský

Prax zaznamenala úhyny prežúvavej zveri, ktorých symptómy naznačujú, že príčiny môžu byť dietetického charakteru. S poruchami trávenia a úhynmi sme sa stretli napríklad pri jedincoch prenesených do nového prostredia, kde intenzívne konzumovali krmivá, na ktoré neboli navyknuté, najmä obilné šroty, obilie a cukrovú repu. Taktiež išlo o zver, ktorú nárazovo masívne prikrmovali – krmili vo forme veľkých hald obilia. Týmto spôsobom napríklad uhynul jeleň s parožím dosahujúcim hodnotu striebornej medaily, ktorý si udržiaval pozíciu pri takejto kope chuťovo atraktívneho krmiva niekoľko dní a neskôr ho našli uhynutého. Pri pitve mu zistili v bachore stopercentný obsah obilia. Naopak sú zaznamenané aj prípady podvýživy, ktorú zle znášajú najmä mláďatá. Nesprávne je pritom posudzovaná ich kondícia v zimnej srsti, v ktorej pôsobia mohutnejšie ako v skutočnosti sú. Chýb pri prikrmovaní jelenej, srnčej, danielej a muflónej zveri je viacero a významným nedostatkom je už samotné predkladanie nezastrešeného krmiva na holú zem. Z pohľadu ochrany zdravia a kvality zveri a taktiež vynaložených finančných prostriedkov by sme mali dodržiavať základné výživárske a hygienické pravidlá.

Zásady prikrmovania:

- V prvom rade by si mali užívatelia poľovných revírov stanoviť plán prikrmovania na celé obdobie a nestrádať krmivá podľa príležitostne sa objavujúcich zdrojov. Pri zmenách krmnej dávky zver iba v zníženej miere využíva výživnú hodnotu krmív, čo má za následok nižší príjem celkovej metabolizovateľnej energie. S prikrmovaním je potrebné začať čím skôr a jeho koniec určí samotná zver, keď prestane prijímať predkladané krmivo.
- Pri výbere krmív musíme zohľadňovať nutričné potreby druhu zveri ktorý prikrmujeme. Krmivá majú rozličnú výživnú, energetickú hodnotu a zároveň sa vyznačujú rozdielnou stráviteľnosťou. Základom prikrmovania prežúvavej zveri by malo byť vždy kvalitné objemové krmivo, lebo obsahuje dostatok štruktúrovanej vlákniny, nevyhnutnej v procese trávenia. Ak vláknina v krmnej dávke chýba, respektíve zveri podáme nekvalitné objemové krmivo s nízkou chuťovou atraktivitou, zver ho spravidla nekonzumuje a môže trpieť tráviacimi poruchami. Spravidla dochádza aj k zvýšenému ohryzu drevín.
- Pri intenzívnych chovoch ako aj vo voľných revíroch nemôžeme hazardovať so zdravotným stavom zveri a vynaloženými finančnými prostriedkami, ale je dobré využiť odborné poradenstvo týkajúce sa potreby živín a optimálneho zloženia krmných dávok pre zver.
- Pri prikrmovaní zveri neplatí automaticky rovnica: granulovaná krmná zmes, charakterizovaná použitými komponentami a nutričným zložením = zaručené optimum zdravia a výživy. Dôležité je, čo krmná zmes obsahuje a v akom vzájomnom pomere.
- Krmivo musíme zveri predkladať v množstve úmernom početnosti zveri. Jeho nedostatok spôsobuje hladovanie zveri a pri nadmernom kŕmení dochádza k znehodnocovaniu niektorých krmív v dôsledku rozkladných procesov. Počet krmných miest a zariadení musíme prispôbiť aktuálnym stavom zveri. Na prikrmovanie používame iba zastrešené a konštrukčne vhodné krmidlá a v žiadnom prípade nepredkladáme krmivá na holú zem. Nezabúdame na rovnomerné rozmiestnenie krmidiel v revíri. Najmä pri srnčej zveri dbáme na celoplošné prikrmovanie a pri početnejšom výskyte ďalších druhov raticovej zveri srnčie krmidlá oplotíme alebo ohradíme.
- Zabezpečujeme pravidelnosť v prikrmovaní a eliminujeme obdobia bez krmiva. Nedodržiavaním tejto zásady vyvoláme u zveri hlad a redukciu bachorovej mikroflóry, škody zverou na lese, migrácie, koncentrácie zveri a podobne.
- V prechodnom období zima - jar prispôbujeme výživnú hodnotu krmnej dávky fyziologickým zmenám a potrebám organizmu. Ak prikrmujeme ešte v marci, musíme si uvedomiť, že v tomto

období sa zvyšujú nároky na množstvo a výživnú hodnotu krmiva v dôsledku rastu plodov u samíc a parožia u samcov.

- Nepodceňujeme hygienu kŕmenia a krmív, ako aj ich kvalitu. Zver v žiadnom prípade neprikrmujeme zamrznutými, nahnitými alebo plesnivými krmivami. Významné druhy plesní: napríklad *Stachybotris atra*, *Aspergillus flavus*, *Fusarium sp.*, mykotoxíny, baktérie *Clostridium* a iné.
- Znehodnotenú krmivá pravidelne odstraňovať a kŕmne miesta po ukončení prikrmovania asanovať. V súvislosti s klimaticky miernymi zimami je potrebné prehodnotiť trvanlivosť a skladovateľnosť krmív.
- Pokiaľ je to možné, snažíme sa prikrmovaním odlákať pozornosť zveri od repky ozimnej, ktorá obsahuje pri nižšom podiele vlákniny väčšie množstvo aminokyseliny SMCO. Táto sa v tráviacom trakte prežúvavcov mení na škodlivú substanciu, ktorá spôsobuje poškodenie červených krviniek, zápal tráviaceho aparátu a úhyny, najmä pri srnčej zveri.
- Nezabúdame na celoročnú ochranu zveri pred nežiadúcim vyrušovaním a ďalšími nepriaznivými vplyvmi (zabezpečenie welfare zveri).

Chyby v prikrmovaní:

- Jednou z chýb je nadbytočný prísun ľahko stráviteľných sacharidov vo forme veľkých množstiev jadrových krmív, pričom tento problém je ešte výraznejší ak sa jedná o šroty, ale aj cukrovú, kŕmnu repu, zemiaky a odpad potravinárskeho priemyslu. Takto zver prijíma veľmi málo štruktúrovanej vlákniny. Vzniká prekyslenie, acidóza tráviaceho traktu. Fermentáciou sacharidov vzniká kyselina mliečna, tlmí rast bachorovej mikroflóry, už za 4 až 24 hodín dochádza ku zníženej motorike bachora, hnačke, zníženému príjmu vody a potravy, zmenám v správaní a k celkovej slabosti. Pri ťažšej forme môžu vyústiť uvedené príznaky do 72 hodín k úhynu jedinca. Acidóza môže vzniknúť aj pri rýchlom prechode z energeticky chudobného krmiva na krmivo bohaté na energiu, preto je dôležité, aby každej výraznejšej zmene vo výžive predchádzalo prechodné obdobie, v ktorom uberáme podiel pôvodného krmiva a postupne zvyšujeme množstvo nového komponentu kŕmnej dávky.
- Atónia, to znamená nedostatočná činnosť predžalúdkov, môže vzniknúť z dôvodu rýchlej zmeny krmiva, alebo kŕmením ťažko stráviteľnými krmivami.
- Časté zmeny v spôsobe prikrmovania ako napríklad kŕmenie tromi - štyrmi druhmi krmiva súčasne a následne, po minútí zásob – nasleduje kŕmenie už iba jedným, je veľmi nevhodné. Tráviaci trakt prežúvavej zveri, bachorová mikroflóra, sa totiž prispôsobuje zmene v zložení potravy 14 až 21 dní. Pri častom striedaní krmív a týka sa to aj kvalitných, ich nedokáže organizmus zveri plnohodnotne využiť.
- Nesprávne je v priebehu zimy, to znamená obdobia so zníženou potrebou živín, podávať nadmerné množstvo dusíkatých látok - stavebných látok, ktoré zver pri ich väčšom obsahu v krmive dokáže ťažšie stráviť a využiť. Niektoré koncentrované kŕmne zmesi môžu spôsobiť alkalózu, ktorá vzniká pri nadmernom prísune dusíkatých látok a nedostatku ľahko stráviteľných sacharidov. V zimných mesiacoch prirodzene dochádza k morfometrickým zmenám tráviaceho aparátu prežúvavej zveri, a to napríklad k zmenšovaniu klkov - papíl, na sliznici steny bachora. Výživná hodnota potravy by mala preto dosahovať, napríklad v porovnaní s prechodným jarným obdobím, nižšiu úroveň.
- V nesprávne skladovanom krmive dochádza k rastu plesní, kvasiniek a ich produktov, mykotoxínov. Pri rozkladných procesoch dochádza zároveň k stratám živín. Takýmto krmivom, by sme zver nemali prikrmovať v žiadnom prípade. V závislosti od počasia sa krmivo v revíri už po niekoľkých dňoch stáva nevhodným a postupne aj nebezpečným pre zver. Plesne produkujú látky negatívne pôsobiace na metabolizmus zveri.
- V súvislosti s príjmom znehodnoteného krmiva obsahujúceho toxické produkty plesní trpí najmä mladá zver, ale odolné nie sú ani dospelé jedince. Znížený je prírastok mláďat v nasledujúcom roku. Nebezpečné je podávanie pokazeného ovocia, znehodnoteného zeleninového odpadu a najmä

plesnivých kukuričných šúľkov, aké poľovníci často získavajú pri dozbere kukurice. Poruchy trávenia vznikajú aj skrmovaním zamrznutých okopanín, napríklad zemiakov, cukrovej, kŕmnej repy a podobne. Predkladanie repy vo veľkých množstvách na dlhšie obdobie prináša popri priamych dietetických poruchách vyplývajúcich z jej monodiétneho príjmu aj ďalšie negatíva, a to najmä po oteplení a rozmrznutí, keď dochádza k ich rýchlemu rozkladu.

- Teplé a vlhké počasie vytvára vhodné prostredie pre patogénne mikroorganizmy a ďalších pôvodcov nákaz. Do organizmu sa dostávajú napríklad v krmivách uložených voľne na zemi a spôsobujú poruchy zdravia.
- Následkom chýb v prikrmovaní dochádza k podvýžive alebo obezite, tieto sa spravidla objavujú vo zverniciach a farmových chovoch. Z pohľadu minerálnej výživy zaznamenávame prevažne deficit fosforu, respektíve nevhodný vzájomný pomer vápnika a fosforu. K tympánii, zdutiu v dôsledku nadmerného nahromadenia plynov v tráviacom aparáte zveri, dochádza napríklad pri náhlom prechode na mladý zelený porast, ktorý predstavuje ľahko skvasiteľnú potravu s nižším podielom vlákniny. Úplne zbytočné tráviace problémy, vedúce až k úhynom môžu byť spôsobené skonzumovaním cudzieho predmetu, napríklad špagátu z balíka sena, alebo fólie, prípadne obalovej sieťky zo silážneho balíka a podobne. Prevencia spočíva v ich odstraňovaní z predkladaných krmív a z okolia kŕmnych zariadení.
- Siláže sú hodnotnou zložkou v kŕmnej dávke prežúvavej zveri. Treba zabrániť aby ich zver prijímala ako samotné krmivo kvôli ich nižšej pH reakcii, najlepšie je k nim podávať kvalitné lucernové seno, lucernovo trávne, alebo ďatelinotrávne, alebo primiešavať do siláže minerálne doplnky, prípadne vápnik a fosfor pridávať v doplnkovej granulovanej kŕmnej zmesi. Na úpravu kyslosti je dobré využiť kŕmny vápenec.
- V neposlednom rade si musíme uvedomiť, že plocha okolo neošetreného krmoviska je v teplom počasí koncom zimy významným rezervoárom parazitárnych infekcií.